

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในระบบการศึกษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2540 การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดในวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

เอกสารที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเอกสารหลักฐานของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ซึ่งเป็นปีที่รัฐประกาศจัดตั้งโรงเรียนมุสศึกษา อันเป็นการเริ่มให้การรับรองสิทธิทางการศึกษาแก่ชนชาวไทยอย่างกว้างขวางเป็นครั้งแรก และเป็นปีที่เริ่มต้นก่อตั้งกระทรวงธรรมการ จนถึงปี พ.ศ. 2540 เป็นปีที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งร่างโดยสภา่างรัฐธรรมนูญและการมีส่วนร่วมในการร่างจากประชาชนด้วย อันเป็นรัฐธรรมนูญที่มีสาระบัญญัติให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของประชาชนในหลายมาตราอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังนั้นในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดที่จะใช้เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้วที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยตามขอบเขตของเวลาที่กำหนดเท่าที่สืบค้นได้ และผู้วิจัยจะใช้เอกสารชั้นรองที่มีสาระเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษา เข้ามาเป็นส่วนประกอบเสริมในการศึกษาวิจัย

เอกสารชั้นต้น (Primary Sources)

เอกสารชั้นต้นที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท คือ กฎหมาย และเอกสารที่เป็นนโยบายหรือแนวคิด

กฎหมาย ได้แก่

1. โครงการศึกษา ตั้งแต่ ฉบับ พ.ศ. 2441 จนถึงช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองจำนวน 6 ฉบับ
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475- 2540 จำนวน 16 ฉบับ
3. กฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา ได้แก่ ประกาศตั้งโรงเรียนมุสศึกษา ร.ศ. 111 พระราชบัญญัติโรงเรียน พ.ศ. 2460 กฎข้อบังคับของกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2560 ประกาศกระแสพระบรมราชโองการเรื่องการศึกษาของประเทศสยาม (ร.ศ. 129) พระราช

บัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2477 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

เอกสารที่เป็นนโยบายหรือแนวคิด ได้แก่

1. เอกสารในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีผู้รวบรวมไว้ ได้แก่ เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยคณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมวโรชาสมมติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมวลพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จากการรวบรวมโดยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลคณะต่างๆ ตั้งแต่คณะที่ 1-53 รวม 53 คณะ รัฐบาล
3. แผนการศึกษาชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ประกาศใช้ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับ พ.ศ. 2535) จำนวน 6 ฉบับ
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 8 ฉบับ
5. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 8 ฉบับ
6. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 1-8 โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 8 ฉบับ

เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources)

เอกสารชั้นรองที่ใช้ศึกษาเพื่อเป็นส่วนประกอบเสริมในการศึกษา ได้แก่ จดหมายเหตุ 1 รายงานการวิจัย หนังสือ และบทความจากวารสารหรือจากหนังสือต่างๆ ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา จากแหล่งสืบค้นข้อมูลต่างๆ ได้แก่

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

3. ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
4. แผนกเก็บกองกลางสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
5. ห้องสมุดศูนย์พัฒนาหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ
6. ห้องสมุดUNESCO
7. ห้องสมุดคุรุสภา
8. ห้องสมุดรัฐสภา
9. ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
10. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองตามที่ปรากฏ ได้เพียงพอแก่การวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยอาศัยนัยที่ปรากฏในคำ วลี ประโยค หรือข้อความ เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลออกมาเป็นประเด็น ด้วยวิธีการตีความสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตั้งแต่มีการประกาศจัดตั้งโรงเรียนมูลศึกษา ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงช่วงก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (พ.ศ. 2435-2463)

ช่วงที่ 2 ตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 จนถึงช่วงก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2464-2474)

ช่วงที่ 3 ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจนถึงช่วงยุติสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2475-2487)

ช่วงที่ 4 ตั้งแต่การยุติสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงก่อนที่จะมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2488-2503)

ช่วงที่ 5 ตั้งแต่เริ่มมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงวิกฤติเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (พ.ศ. 2404-2515)

ช่วงที่ 6 ตั้งแต่หลังวิกฤติเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึงปี พ.ศ. 2540 ที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (พ.ศ. 2516-2540)

3.2 ผู้วิจัยเขียนรายงานการวิเคราะห์ โดยวิธีพรรณนาความ (Description) จากการพิจารณาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแต่ละมิติเวลา

3.3 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยจะตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้อง และครอบคลุมในการวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีรายชื่อกับดังต่อไปนี้

1. รศ. ดร. ศรีราชา เจริญพานิช
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผศ. ดร. สุทิน นพเกตุ
สถาบันพิทักษ์และพัฒนาสิทธิมนุษยชน
3. คุณวัลลภ ตั้งคณาบุรักษ์
มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
4. คุณศรารุณี ประทุมราช
สมาคมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน
5. ดร. ภาควัฒน์ ภักดีวงศ์
ฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ

เกณฑ์ที่ใช้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

1. เป็นผู้มีความรู้ทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และ
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในด้านการศึกษาหรือสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี และ
3. มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์โดยมีผลงานตีพิมพ์ในวารสาร หรือ
4. ถ้าทำงานในองค์กรเอกชน ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี

วิธีการนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสาร ด้วยวิธีพรรณนาความ (Description) ซึ่งผลการวิเคราะห์จะแสดงถึงวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย ที่ปรากฏในเอกสารชั้นต้นทั้ง 2 ประเภท กล่าวคือ กฎหมาย และเอกสารที่เป็นนโยบายหรือแนวคิด ซึ่งปรากฏมาเป็นลำดับในแต่ละช่วงเวลา โดยมีลำดับการนำเสนอ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละช่วงเวลา
2. สาระสำคัญที่ปรากฏในเอกสาร ที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ
3. ผลการวิเคราะห์สิทธิทางการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ดังนี้ กล่าวคือวิเคราะห์สาระบัญญัติในกฎหมาย และวิเคราะห์เอกสารที่เป็นนโยบายหรือแนวคิด โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสภาพพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในแต่ละช่วงเวลา
4. สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในแต่ละช่วงเวลา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย